

*Liefde in de
schaduw van
de meidoorn*

UNDER THE HAWTHORN TREE

Sterke vrouwen, een symbolische beeldgrammatica en een ingehouden verhaal van liefde en pijn. Als een rode draad – letterlijk én figuurlijk – lopen deze parameters door het oeuvre van de Chinese maestro Zhang Yimou. Ook in deze love story tegen de achtergrond van een bijzonder tragische periode in de Chinese geschiedenis: de Culturele Revolutie. — FREDDY SARTOR

Kinderen van ouders die fout waren, reactionairen en contra-revolutionairen geheten, kunnen worden heropgevoed. Aldus een gulden regel van de Culturele Revolutie die ten tijde van Mao zo alle kritische geesten terug op het rechte pad en in het communistische keurslijf wou dwingen. Dat is de reden waarom Jing, de oudste van drie maar nog geen 18, naar een gastgezin van eenvoudige boeren in een afgelegen bergdorp wordt gestuurd. Onderweg houdt het gezelschap – het lijkt wel een routineus schooluitstapje – even halt bij een

meidoorn in open veld, een heldenboom. Volgens de overlevering draagt de boom niet langer zijn karakteristieke witte bloesem maar bloeit rood omdat tijdens de Chinees-Japanse oorlog net daar patriotten zijn terechtgesteld. Vlijtig en gewetensvol maakt Jing in haar schriftje aantekeningen. De kijker verneemt dat haar vader, een kapitalist, gevangen zit (allicht), dat haar moeder voortdurend door de autoriteiten wordt lastig gevallen en vernederd. Het schoolmeisje, dat zoals haar moeder lerares wil worden, beseft dat haar toekomst en die van haar familie afhangt van hoe ze zich zal weten te gedragen

ten aanzien van de overheid. Aanvankelijk heeft ze daar alles voor over. Haar gehoorzaamheid is onbesproken, haar integriteit vlekkeloos, haar loyaliteit grenzeloos. Ze leeft behoedzaam. En is rein. Als een onbeschreven, maagdelijk wit blad papier. Even mooi zo ongeveer als de prille, ongerepte schoonheid Gong Li destijds in Zhang Yimou's schitterende doorbraak: *Het rode korenveld*.

Tot Jing verliefd wordt. Eerst poogt ze, de ogen neergeslagen, de knapperd, een model communist, nog te negeren. Maar even later geeft het meisje aan haar gevoelens toe. Definitief.

Eerst nog wat terughoudend, onwennig, dan schoorvoetend toegevend. Sun, een joviale kerel en vriend van de revolutie, werkt in de buurt in een geologisch onderzoek, stapt om de haverklap bij Jings gastgezin over de vloer en maakt op het timide meisje diepe indruk, al is de liefde veel te vroeg op het appèl. Zo voelt zij dat tenminste aan. Nu heeft ze zo'n lief dat liever sterft dan je te bedriegen. Hij brengt suiker mee, dan rode bessen, een rood zwempak, een kom met een geschilderde rode meidoorn... En toch houden ze wijs afstand. Haar gevoel neemt het over, verdringt rede en verstand naar de achtergrond. Geen revolutie kan haar op andere gedachten brengen. Stilaan neemt de liefde zo'n bezit van haar dat het meisje bijna het noorden kwijt raakt. De eerste barstjes in haar vlekkeloos bestaan worden zichtbaar; het meisje vergeet haar uniform, begint om bestwil haar moeder voor te liegen... met de bedoeling Sun te kunnen zien. Geen berg is te hoog voor haar, geen job te zwaar. Een mateloos hunkerend hart. Als love birds kruipt het tweetal dicht tegen elkaar aan. Ze klimmen samen in één blauwe jas, samen op de fiets. Maar dan wil Sun af en toe wel eens verdwijnen. Maar hij komt terug, zeker weten. Geen seconde heb je door dat hun liefde een onmogelijke Romeo & Julia-romance is, gedoemd om dood te bloeden.

Zhang Yimou vertelt in episodes, afgemeten, minimalistisch, daarbij uitstekend terzijde gestaan door de jonge actrice die met een opgetrokken mondhoek, een snelle blik, een bizar trekje haar onschuld, haar oprechte gevoelens etaleert. Zijn kritiek op de uitwassen van de Culturele Revolutie steekt Zhang Yimou tussen de beelden weg. Daar was het hem niet om te doen, al was hij er zelf een groot slachtoffer van. Je zal de filmer op geen onvertogen woord kunnen betrapen. Echte liefde is puur, zuiver, onbaatzuchtig en eeuwig.

UNDER THE HAWTHORN TREE of liefde in tijden van Culturele Revolutie. Een pareltje in de vorm van een traan. Eentje dat langzaam uit een ooghoek sijpelt. Een 24 karaat liefdesfilm.

GENRE Love story

REGIE Zhang Yimou

SCENARIO Yin Lichuan, Gu Xiaobai, A Mei, naar de roman Hawthorn Tree Forever van Aimi

FOTOGRAFIE Zhao Xiaoding

MUZIEK Qigang Chen

CAST Zhou Dongyu (Jing), Shawn Dou (Sun), Xi Meijuan (Jings moeder), Li Xuejian (Zhang), Sa Rina (tante)

PRODUCTIE CN - 2010 - 115'

DISTRIBUTIE A-Film

RELEASE 4 april

De uitwassen van de Culturele Revolutie

De Culturele Revolutie (1965-1969/1976), tegen welke achtergrond deze film van Zhang Yimou zich afspeelt, wordt beschouwd als een van de meest merkwaardige fases uit de geschiedenis van het maoïstische China. — DIRK MICHIELS

Voorvechters van de Culturele Revolutie zagen er in de jaren 60 en 70 een methode in om elk facet van het dagelijkse leven te politiseren en de burgerlijke niet-geëngageerde cultuur definitief uit te roeien. Tegenstanders wijzen op de ongebreidelde hersenspoeling die zo'n proces met zich bracht. Zij zien deze 'culturele revolutie' in de eerste plaats als een politieke zet van Mao om af te rekenen met de oppositie binnen de eigen partij. Een wanhoopspoging van de oude leider om het maoïsme als blijvende ideologie te vestigen na het failliet van de Grote Sprong Voorwaarts waarbij 45 miljoen Chinezen de hongerdood stierven?

Ook binnen het filmmedium zorgde de Culturele Revolutie voor controverse. In westerse links-

intellectuele kringen werd er in de jaren 60 en 70 gekoketteerd met de Culturele Revolutie. In *Hoe Yukong de bergen verzette* (1976), Joris Ivens' idealistisch communistische megadocumentaire over deze Culturele Revolutie, vertelde de fysicus Chen hoe de actie van de Rode Gardisten en zijn opgelegde arbeid in een plattelandsgemeente hem tot het inzicht hadden gebracht dat zijn kennis tot niets diende. Het is een van de opvallende getuigenissen die Ivens meebracht uit het Verre Oosten, nadat hij als enige westerse cineast maandenlang in het van de buitenwereld geïsoleerde China had gefilmd. Voor Mao-aanhangers zoals Ivens was deze 'grote proletarische revolutie' een middel om de intellectuele bureaucratie uit te zuiveren van de invloeden van de meer pragmatische Deng Xiaoping, die beperkte privatisering wilde toestaan. Voor anderen gold

de Culturele Revolutie als een extreem voorbeeld van communistische indoctrinatie, waarvan honderdduizenden intellectuelen en kunstenaars het slachtoffer waren. Ivens' opnames waren de eerste en meteen ook laatste beelden die het Westen van Mao's ideologische campagne te zien kreeg. De film werd in 1976 vertoond kort voor Mao's dood en de arrestatie van de Bende van Vier, de belangrijkste bedenkers van de Culturele Revolutie. Toen ook in China de kritiek op de Culturele Revolutie toenam als de linkse vergissing van Mao en de periode omschreven werd als het meest rampzalig decennium uit de Chinese communistische geschiedenis, haalde Ivens zijn docu definitief uit het filmcircuit.

Naweeën

De trieste naweeën van de Culturele Revolutie werden zichtbaar in de documentaire *From Mao to Mozart* (Murray Lerner, 1981). De film volgde het bezoek van de Amerikaanse violist Isaac Stern aan zijn collega's in China, kort na de Culturele Revolutie. Zijn komst kaderde in de hernieuwde belangstelling van China in de westerse muziek, onder Mao jarenlang verboden. Op zijn doorreis verzamelde Stern ook getuigenissen uit de Mao-periode. Direct geïnterviewd door de Rode Gardisten van de Culturele Revolutie waren de intellectuelen en de kunstenaars: ze werden gedood of verbannen naar werkkampen om er als stedeling op het platteland te gaan werken. In *From Mao to Mozart* vertelde een conservatorium-directeur over de zelfmoord van zijn collega's en getuigde hij over zijn maandenlange opsluiting in het bezemhok van de muziekschool. Sinds Mao's dood heerst er in China een schaamtegevoel over de Culturele Revolutie.

THE BLUE KITE

“Nog altijd kan mijn generatie en die van mijn ouders niet over de Culturele Revolutie spreken. Er worden nu eindelijk documentaires over die tijd gemaakt wat veel schaamte en verdriet losmaakt”, zei de in 1952 geboren cineast Wang Xiaoshai onlangs nog op het Internationaal Filmfestival van Rotterdam 2012. Meer nog dan rond de Grote Sprong Voorwaarts (1958-'63) is er geen ruimte voor accuraat onderzoek over deze periode. Blijkbaar is de officiële Chinese versie nog altijd dat Mao en de Culturele Revolutie voor 70% goed en voor 30% fout waren. Mao wordt gezien als de communistische leider, die het eigenlijk goed meende. Over zijn misdaden wordt liever gezwegen. Zo was het voor cineasten lange tijd verboden om een film over de Culturele Revolutie te maken. Ondanks de versoepeling van het archiefonderzoek, bleef het een delicaat thema dat zelden de censuur-commissie passeerde. Toch is de drang van Chinese filmers niet meer te onderdrukken om te filmen en te praten over de periode die ze als tiener (Tian Zhuangzhuang, °1951, Chen Kaige, °1952, Zhang Yimou, °1952) of als kind (Wang Xiaoshuai, °1966) hebben meegemaakt. Met de blauwe vlieger als symbool van vrijheid onder-

In hun films over de Culturele Revolutie proberen de Chinese filmers het verschil vast te leggen tussen de maoïstische retoriek en de realiteit van het echte leven.

HOE YUKONG DE BERGEN VERZETTE

zocht *The Blue Kite* (Tian Zhuangzhuang, 1993, originele titel: *Lan feng zheng*) de invloed van de Mao-doctrine op het gezinsleven. *The Blue Kite* begint in 1953 bij de dood van Stalin en eindigt met de Culturele Revolutie. Aan de hand van drie huwelijken roept Zhuangzhuang de wisselende tijdgeest op van de Honderd Bloemen-campagne in 1957, over de Grote Sprong Voorwaarts tot de Culturele Revolutie, waarbij de kans op gezinsgeluk voortdurend afneemt. Kunnen de centrale personages van moeder en zoon nog ontsnappen aan Mao's economische campagne, de Culturele Revolutie wordt hen fataal. De productie van *The Blue Kite* in de vroege jaren 90 liep niet van een leien dakje. Een onafgewerkte versie van de film werd het land uitgesmokkeld en in het buitenland voltooid.

Met *11 Flowers* (Wo 11, 2011) tekende Wang Xiaohuai zijn meest autobiografische film. De film is een gedetailleerd portret over de gevolgen van de Culturele Revolutie. In een land vol armoede en geweld moet de vader van het 11-jarige hoofdpersonage als intellectueel, hardhandig aangepakt door de Rode Gardisten, op het platteland handarbeid gaan verrichten. “*11 Flowers* is niet puur autobiografisch,” getuigde de regisseur in Rotterdam, “hoewel ik tal van elementen uit mijn eigen kindertijd heb gebruikt. Net zoals het hoofdpersonage ben ik in 1966 geboren in Shanghai en werd mijn familie gedwongen naar het platteland te verhuizen om in een fabriek te gaan werken. De situatie was precies het omgekeerde van wat we tegenwoordig in China hebben. Nu trekt iedereen naar de stad om geld te verdienen. Maar tijdens de Culturele Revolutie werden om strategische redenen talloze wapenfabrieken in bergachtige gebieden gebouwd. Miljoenen mensen werden gedwongen mee te verhuizen. Andere dingen uit mijn kindertijd die ik in de film heb verwerkt komen terug in de

manier waarop de ouders en de ‘vriendjesclub’ zijn geportretteerd. Mijn vader was schilder en vertelde me, zoals je dat in de film ziet, ‘s avonds stiekem over impressionistische schilders zoals Monet”.

Maoïstische retoriek

Generatiegenoten van Zhang Yimou, niet toevallig benoemd als de Vijfde Generatie, namelijk Chen Kaige – de Culturele Revolutie had zijn studies afgebroken – hadden in het sublieme *The King of the Children/Hai zi wang* en in *Farewell, my Concubine/Bawang bieji* en Zhuangzhuang in *The Blue Kite/Lan fengzheng* oog voor de desastreuze gevolgen van de Culturele Revolutie. Zoals de

straatdemonstraties en de openbare processen waarbij de beschuldigten meteen ook maar publiekelijk werden mishandeld. In *To Live/Huozhe* van Zhang Yimou zijn de uitwassen van de Culturele Revolutie wel present maar zijn ze tevens veel minder uitgesproken aan de orde. Ook met zijn recente romanverfilming *UNDER THE HAWTHORN TREE/SHAN ZHA SHU ZHI LIAN* keert Zhang Yimou terug naar zijn jeugdherinneringen uit de grijze jaren van de Culturele Revolutie. Al zakt de politieke lading in de film uiteindelijk weg onder de liefdesperikelen van een tienermeisje uit een intellectueel gezin, dat op het platteland wordt heropgevoed maar er verliefd wordt op de zoon van een bevoorrechte militair. Rechtstreeks is alvast het recente werk van Chinese documentaire filmers zoals Wu Wenguang (°1956), de grondlegger van de onafhankelijke Chinese documentaire. De cineast is de motor achter het ‘Documentaireproject voor dorpsbewoners’, waarbij boeren en studenten documentaires draaien over hun eigen leefgemeenschap en herinneringen registreren aan vroegere periodes. Ook Wu groeide op ten tijde van de Culturele Revolutie en moest jarenlang op een boerderij werken vooraleer hij mocht studeren. In 1966, *my time with the Red Guards* verzamelde hij getuigenissen over deze periode. Vanuit een geriatriesch centrum reconstrueert hij in het filmisch superieure *Treatment* (Zhi Liao, 2009) het leven van zijn moeder en haar pogingen om haar zoon een eigen opvoeding te geven ondanks de gewelddadige bedreigingen van de Rode Gardisten. In hun films over de Culturele Revolutie proberen de Chinese filmers het verschil vast te leggen tussen de maoïstische retoriek en de realiteit van het echte leven.

FROM MAO TO MOZART

